

3. Коваль О. В. Мовностилістичні особливості використання метафори в поетичному словнику «неокласиків» / О. В. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/download/482/454. – Назва з екрана.
4. Коцюбинська М. Х. Відтворення чи перетворення (До генези метафоричного образу) / М. Х. Коцюбинська // Радянське літературознавство. – 1967. – № 1. – С. 25–33.
5. Лавріненко Ю. Лірика і ліричний епос Максима Рильського / Ю. Лавріненко // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: У трьох книгах. – К. : Рось, 1994. – Книга друга. – С. 91–99.
6. Лисиченко Т. Ю. Асоціативно-семантична типологія метафор у поетичному тексті Максима Рильського / Т. Ю. Лисиченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/visnyk/52_2011/52_2011_lysychenko.pdf. – Назва з екрана.
7. Лисиченко Т. Ю. Текстотворча функція метафори в поезії Максима Рильського / Т. Ю. Лисиченко // Лінгвістика : збірник наукових праць. – № 3 (21). – Ч. II. – 2010. – С. 131–136.
8. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі : навч. посібник [для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»] / Л. І. Мацько. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
9. Монастирецький Л. С. Тернисті шляхи гранослова / Л. С. Монастирецький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8635/97/>. – Назва з екрана.
10. Рильський М. Вибрані твори / М. Т. Рильський. – К. : Дніпро, 1977. – 352 с.
11. Рильський М. Вибрані твори / М. Т. Рильський. – К. : Дніпро, 1980. – 158 с.
12. Рильський М. Сонети / М. Т. Рильський. – К. : Молодь, 1974. – 200 с.
13. Рильський М. Яблука доспіли, яблука червоні! : Поезії / М. Т. Рильський. – К. : Веселка, 1986. – 343 с.
14. Українська мова. Енциклопедія [редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – К. : Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.
15. Цівун Н. М. Лінгвостилістичні дослідження мовотворчості Максима Рильського / Н. М. Цівун [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38096/78-Tsivun.pdf?Sequence=1>. – Назва з екрана.

Summary

Valentyna Filiniuk

Metaphoric Personification in Creative Work of Maksym Rylskiy:

Linguo Poetic Aspect

The article attempts to reveal the concept of metaphorical personification. We describe the features of metaphors and personification as tropes that function in literary texts. The objects of linguapoetical analysis are poetic texts by Maksym Rylsky. The metaphorical personification, built on a combination of semantic «objects and phenomena of nature + human», «the concept of space + man», «the concept of time + man» and so on, is allocated.

Key words: *metaphor, personification, associations, poetic text, image, Maksym Rylsky.*

УДК 81'271/272(4)(045)

ВІТАЛІЯ ЯЦИШИНА,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Культурно-лінгвістичні та соціально-правові засади європейського мультилінгвізму

У статті розглядаються культурно-лінгвістичні та соціально-правові засади доктрини європейського мультилінгвізму, визначаються суттєві риси реалізації доктрини мультилінгвізму та напрями мовної політики ЄС.

Ключові слова: *Європейський Союз, європейський мультилінгвізм, рідна мова, мовне різноманіття, офіційна мова.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Актуалізація процесів глобалізації у найвіддаленіших куточках планети, експансія багатомовних засобів масової інформації робить культурно невинуватим, політично недоцільним і економічно невинуватим одномовний спосіб життєдіяльності сучасних жителів Землі.

У світі за різними підрахунками існує від 6 до 7 тисяч мов. У Європі розмовляють на 225 мовах. Для членів Європейського Співтовариства мовне і культурне різноманіття є не лише реальністю та декларованою цінністю, але й проблемою, розв'язання якої вимагає концентрації інтелектуальних і матеріальних ресурсів, політичної волі, толерантності та виваженості рішень.

Попри те, що Євросоюз розробив окрему програму іншомовної підготовки населення і встановив стандарт, згідно якого кожен громадянин ЄС, окрім своєї рідної, повинен володіти принаймні ще двома європейськими мовами, лінгвістичний бар'єр залишається гальмуючим фактором, який не сприяє кращому розумінню представників інших культур, запобіганню прояву нетерпимості в суспільстві.

Таким чином, у сучасному складному багатоманітному світі, де процеси глобалізації охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, де не дивлячись на розширення взаємозв'язків різних країн і народів, міжетнічні стосунки набувають все більш складного характеру, міжкультурна комунікація як можливість спілкування з представниками різних спільнот стала повсякденною реальністю, сформувавши полікультурний і багатомовний простір.

І хоча все більш активно лунають критичні зауваження про те, що мультилінгвізм і полікультурність як категорії, що покликані об'єднувати людей, є ілюзорними на фоні сучасних деструктивних революційних процесів, а звіти ЮНЕСКО підтверджують стабільність тенденції, за якої щорічно на Землі зникає декілька мов, вивчення міжкультурної комунікації є все-таки необхідністю і розглядається цілою низкою наук: культурологією, комунікативістикою, лінгвістикою, лінгвокультурологією, етнопсихологією та іншими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Варто зазначити, що належну увагу цій проблемі приділи такі закордонні вчені як Г. Русконі, Д. Ольсен, Ф. Пфетч, К. Янг, К. Коувеліотіс, Е. Фатчс, Р. Наут, К. Барнетт, А. Маурітіс ван дер Він, М. Біфулко та інші. Праці вітчизняних дослідників переважно констатують або заперечують факт існування європейської ідентичності. Вивченню тенденцій розвитку процесів самоідентифікації в Європі приділяли увагу А. Шевцов, Г. Мернік, А. Астаф'єв, А. Неприцький, М. Кузьменко, В. Пасхавер, Н. Пелагеша, Ю. Таран, С. Сур'ян, О. Полтораков, Т. Стародуб та інші.

Формування цілей статті... Розглядаючи суттєві риси сучасного етапу реалізації доктрини мультилінгвізму в Єдиній Європі, важливо вивчити передумови й витоки доктрини мультилінгвізму, а також досвід і наслідки її реалізації, що, власне, і є завданням цієї статті.

Виклад основного матеріалу... У Європейському Союзі представлено широкий спектр мов, більшість з них належить до індоєвропейської мовної сім'ї, у межах якої виділяють три домінуючі мовні групи: германську, романську і слов'янську. Германські мови поширені в центральній та північній частинах ЄС і включають в себе датську, голландську, німецьку та шведську. На романських мовах, до яких належить французька, італійська, португальська, румунська та іспанська, розмовляють у західних та південних регіонах. Слов'янські мови поширені в центральній і східній частині ЄС і включають в себе болгарську, чеську, польську, словацьку та словенську.

До індоєвропейської мовної сім'ї належать також Балтійські мови – латвійська та литовська; а також такі мови, як кельтська, ірландська, грецька. Серед офіційних мов Європейського Союзу є і ті, що не належать до індоєвропейських, зокрема естонська, фінська та угорська – представники уральських мов, а також мальтійська, яка належить до афразійських мов.

ЄС запевняє, що виступає за лінгвістичне розмаїття, а прикладом декларування рівності мов Європейського Союзу є те, що вівіска на вході до будівлі Європейського парламенту представлена на всіх офіційних мовах ЄС.

Утім, попри рівний статус, європейські мови мають різний просторовий та інституційний ареал поширення. Європейська мовна політика перебуває в стані постійного руху. Комерційні та технологічні тиски надають підтримку домінуючим мовам; держави середнього розміру борються із стратегічними рішеннями, які передбачають, що мови, ширше представлені в комунікації, мають застосовуватись у системі вищої освіти та науково-дослідній діяльності; так звані менш поширені мови прагнуть зберегти за собою відповідні ніші; водночас мови неєвропейського походження активно фігурують у питаннях доступу до сфери комунальних послуг, закликають до окремого, часто релігійно заангажованого, права на застосування в освіті та серед корінного населення.

Ситуація видається несподіваною, з огляду на те, що самою першою постановою, прийнятою Радою Європейського Економічного Співтовариства ще у квітні 1958 р. було підтверджено рівноправність офіційних державних мов країн ЄС, а також їхній статус як офіційних і робочих мов європейських інституцій.

Очевидно, що спосіб, у який кожна із країн ЄС використовує на практиці гарантовані політикою мультилінгвізму права і свободи, зазвичай детермінується стратегічними цілями їхніх політичних та економічних еліт і може набувати форм протекціоністських заходів або ж навіть характеру дискримінаційного ставлення до інших лінгвістичних спільнот.

Наведемо декілька прикладів. Велика Британія, чия мова *de facto* володіє привілейованим статусом в офіційних установах ЄС, за даними експертів з економіки та мовної політики, отримує

щороку 17-18 мільйонів євро прибутків від інших держав ЄС, які витрачають на навчання англійської мови своїх громадян, наукове і навчально-методичне забезпечення лінгводидактичного процесу.

У той же час європейське та світове домінування англійської мови як засобу комунікації привело до зменшення у Британії кількості дітей шкільного віку, які бажають вивчати іноземні мови. Як наслідок, у вищих навчальних закладах Об'єднаного Королівства через зменшення контингенту студентів-філологів закриваються кафедри іноземних мов, а британські чиновники через погане володіння іноземними мовами непропорційно мало (всього 5% від кількості бюрократичного апарату) представлені і офіційних установах ЄС.

Країни так званої «молодої Європи», державні мови яких у широких кордонах Європейського Союзу не отримали домінуючих позицій, змушені застосовувати зовсім іншу модель реалізації мовної політики. Словацьким законодавством, наприклад, передбачено, що словацька мова володіє преференційним статусом у порівнянні з іншими мовами, на яких розмовляють на території Республіки Словаччина. Як наслідок, за порушення регулятивних актів, які захищають привілейований статус державної мови, може накладатися штраф.

На підставі аналізу проявів різних підходів до реалізації державами ЄС своєї мовної політики можна дійти висновку про те, що мультилінгвізм являє собою ту модель соціально-економічної, політичної та культурної взаємодії держав єдиного європейського простору, що, окрім рекомендацій і настанов, надає їм низку можливостей самостійно зберігати і розвивати свою мовну спадщину в єдиному європейському багатомовному просторі.

У Європейському Союзі мовна політика перебуває у компетенції країн-учасниць, а ЄС не володіє виключним правом визначати її зміст: інституції Європейського Союзу відіграють допоміжну роль у цій сфері, ці установи просувають європейські норми й виміри в мовну політику держав у складі ЄС, зокрема через підтримку викладання мов.

Не дивлячись на те, що ЄС має дуже обмежений вплив в даній галузі, що зумовлено також і тим, що зміст освітніх систем є відповідальністю кожної окремої країни в складі Співдружності, ціла низка програм, які фінансуються ЄС, активно просувають вивчення мов і лінгвістичне багатомаття [4]. Зокрема, Європейський Союз спонукає усіх своїх громадян до того, аби бути багатомовними і на додаток до своєї рідної мови вміти спілкуватися принаймні ще на двох європейських мовах.

Мультилінгвізм є важливою складовою політики Європейського Союзу, його законодавства та практики функціонування з часу підписання Римських договорів у березні 1957 р. У той час він був пов'язаний виключно з мовним режимом, встановленим для європейських інституцій, зокрема в сфері їхніх стосунків з органами влади та громадянами країн-членів ЄС.

Сучасна політика Європейського Союзу головним чином пов'язана з Лісабонською стратегією (2000 р.), згідно якої Європа, як очікувалося, до 2010 року стане провідною економікою світу. Шляхи досягнення цієї мети були викладені в документі, який часто називають «Берлінською декларацією 2001», і в якому піднімалося питання забезпечення якості вищої освіти (Language Studies in Higher Education: A Key Contribution to European Integration 2001), а також були відображені в рекомендаціях Ради Європи в Барселоні (2002 р.), де, зокрема, було запропоновано формулу «знання рідної мови + ще як мінімум двох європейських мов» як стандарт для освітніх систем країн, що є членами ЄС.

Питання мультилінгвізму піднімалися в документі, що отримав назву «Нова рамкова стратегія мультилінгвізму» (2005 р.), яким держави ЄС заохочувалися підтримувати багатомовну природу інституцій ЄС та підкреслювати головну роль, яку мови та мультилінгвізм відіграють для європейської економіки. На сьогодні згідно чинного законодавства правила, які регулюють функціонування мов установ Співдружності, повинні визначатися Радою, яка має діяти одногосно відповідно до умов, які містяться в Статуті Європейського суду (Стаття 290).

Усі мови ЄС є також робочими мовами [5]. Нормативні документи, законодавчі акти та документи, що являють собою значний інтерес або є вагомими для широкого загалу, готуються на всіх офіційних мовах Європейського Союзу. Документи, які країна-член ЄС, або приватна особа, що підпадає під юрисдикцію країни ЄС, надсилає установам Співдружності, можуть бути складені на будь-якій з офіційних мов, які вибере відправник. Відповідь укладається на тій самій мові.

Утім, не дивлячись на ініціативи, законодавчі зусилля, фінансову підтримку з боку офіційного Брюсселя, у процесі реалізації доктрини мультилінгвізму в Єдиній Європі помітні деякі тривожні тенденції. По-перше, кількість іноземних мов, які вивчаються в середній школі не відповідають цілям, встановленим на засіданні Ради Європи в Барселоні. По-друге, перелік мов, яким навчають, є надзвичайно вузьким. По-третє, навички і рівень володіння мовами розподілені нерівномірно – невідповідність помітна між центральними районами ЄС та його периферією, між державами так

званої «старої Європи» і країнами, які нещодавно увійшли до ЄС, а також між представниками різних вікових і соціальних груп.

Висновки. Наведені міркування дають підстави вважати, що багатомовний уклад життя на європейському континенті є даністю, зумовленою цивілізаційними процесами, розвитком, примноженням і взаємозбагаченням національно-культурної спадщини народів, які його населяють. Мультилінгвізм як офіційна мовна доктрина ЄС враховує і розглядає лінгвістичне розмаїття як передумову й запоруку подальшої інтеграції народів у межах єдиного соціально-економічного, культурного та освітнього простору. При цьому Європейська Комісія та Рада Європи закликають держави співтовариства сприяти подальшому розвитку мультилінгвізму на території ЄС.

«Єдність у розмаїтті» як лейтмотив об'єднавчих зусиль держав Європейського Союзу реалізується на інституційному рівні шляхом розробки й прийняття відповідних законодавчих актів, запровадження низки гуманітарно-освітніх програм, ініціювання та фінансування наукових досліджень з проблеми європейської мовної спадщини, європейського багатомовного сьогодення та майбутнього. Вважаємо, що доцільно проводити подальші дослідження в напрямі вивчення та аналізу мовної політики як усього ЄС, так і країн-членів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Карпчук Н.П. Політика мультилінгвізму Європейського Союзу / Н. П. Карпчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – № 26: Міжнародні відносини. – С. 44–47.
2. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика : [моногр.] / Є. А. Макаренко. – К. : Наша культура і наука, 2000. – 368 с.
3. Новий тлумачний словник української мови : у 3-х тт. – Т.1. – К. : АКОНИТ, 2001. – 924 с.
4. EUROPA – Education and Training – Action Plan Promoting Language Learning and Linguistic Diversity «Languages of Europe – Official EU languages». European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/languages/languages-of-europe/doc135_en.htm. Retrieved 30 July 2010.
5. Multilingual Europe: Reflections on Language and Identity / Warren J., Benbow H.M. eds. – Cambridge Scholars Publishing, 2008. – 195 p.

Summary

Vitaliya Yatsyshyna

Cultural-Linguistic and Social-Legal Bases of European Multilingualism

The article focuses on cultural, linguistic, social and legal principles of the doctrine of European multilingualism, essential features of implementation of the doctrine of multilingualism and the directions the EU language policy are defined.

Key words: *European Union, European multilingualism, native language, language diversity, official language.*